

גמ' קידושין (מב:) - דיני אונאה

רב דנאל שטיין

א. משנה ערכין (כד). - אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו וכו' אין להקדש אלא מקומו ושעתו.

ב. ר"ן קידושין (יז. בדי הרי"ף) - אבל פלוג במשחחא אפילו פחות מכדי אונאה חוזר. שאין זה כשאר אונאות דקי"ל פחות משתות מחיל איניש דהתם אין כל אדם יכול לצמצם הדמים אבל טעה במדה טעות היא זו ואדעתא דהכי לא עבדי ומהא משמע בהדיא דהא דרבא אפילו במקרקעי איתמר.

ג. גמ' ב"ב (קג:) - בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל, פחת כל שהוא ינכה, הותר כל שהוא יחזיר. [תוס' ב"ב (קד.) - מה שפ"ה דהא דאמר רבא כל דבר שבמדה אפי' פחות מכדי אונאה חוזר היינו במטלטלי אגב חורפיה לא עיין דבהדיא אייתי לה בריש פ"ב דקדושין (מב:) אמקרקעי דאמר ובמקרקעי נמי לא אמרן אלא דטעו בעילויה אבל במשחחא לא כדרבא כו' ואור"י דרבא איירי כשמדדו והטעוהו במדה אבל הכא לא מדדו עדיין אלא בבאין למדוד ומתחלה היה נמי יודע שאינו מכוין כ"כ שלא יהא או פחות או יותר].

ד. חי' הרשב"א קידושין (שם) - ומסתברא דרבא לאו חוזר מקח קאמר אלא חוזר אותו פחת קאמר וכו', והרב ר' יוסף הלוי נ' מיגאש ז"ל כן פירש שם ויהיב טעמא שלא אמרו מחילה וביטול מקח אלא כשהאונאה בדמים דהוי כטעותא בעיקר זביני והלכך כשהוא יתר משתות בטל מקח כיון דאיכא טעותא רבתי בעיקר זביני וכשהוא דבר מועט בפחות משתות אינו נחשב וניתן למחילה, אבל היכא דליכא טעותא בדמים ומדה ידועה זבין ל' אי בתר דגמרי זבני אשתכח דטעו במדה או במנין או במשקל שקיל ליה לההוא טעותא ואזיל דה"ל כמאן דאית ליה כור חטים גבי חבריה ואהדר ליה כור פחות כל שהוא דהדר עליה ושקיל מיניה ההוא כל דהוא דאשתייר ליה גביה ואזיל, וטעם נכון הוא.

ה. רמב"ם (פ"ו מכירה ה"א) - המוכר לחברו במדה במשקל או במנין וטעה בכל שהוא חוזר לעולם שאין הוניה אלא בדמים אבל בחשבון חוזר, כיצד מכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצאו מאה ואחד או תשעה ותשעים נקנה המקח ומחזיר את הטעות ואפילו לאחר כמה שנים, וכן אם נמצאו המעות חסר או יתר מן המנין שפסקו חוזר. [חי' רבנו חיים הלוי (שם) - דעד כאן לא קאמר הרמב"ם דהמקח קיים, רק כשהיתה דעת שניהם שוה בפסיקת המדה, ורק דאח"כ חיסר לו מהמדה שפסק עמו, וכגון בגוונא שהזכיר הרמב"ם שמכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצאו תשעים ותשעה, ובזה הוא דס"ל להרמב"ם דעצם המקח אינו מתבטל ע"י טעותו במנין, אלא שיחזיר לו מה שפסק עמו, משא"כ התם בב"ב דאיירינן לענין הוספה על המדות, דהטעות התם הוא בגוונא שהלוקח יהיה סבור על המדה הגדולה והמוכר תהיה דעתו על המדה הקטנה, ונמצא דהם מחולקין בעצם פסיקת המכר וכו' משום דבכל אונאת שתות, אי משום דין טעות הלא שתות שוה לפחות משתות דהיה צריך להיות המקח קיים כמו שפסקו זה עם זה, והא דבשתות מחזיר אונאה, הוא רק מגזירת הכתוב בפני עצמו הנאמר באונאה דשתות קנה ומחזיר אונאה, וא"כ הא נמצא דמשום עצם מעשה המקח לא היה צריך להחזיר כלל אונאה, ורק דדין תורה הוא שיחזיר, מדין החזרת אונאה שהוא זה דין וגזירת הכתוב בפני עצמו כמו החזרת גזילה. אשר ע"כ שפיר המקח מתקיים ולא דיינינן ביה דין טעות לגבי המאנה וביטול הפסיקה, כיון דמדין תורה הוא שמחזיר ולא משום עצם מעשה המקח, ע"כ לא דיינינן ביה דין טעות על ידי זה בהמקח. אכן כל זה הוא באונאה, דדין החזרתו הוא מגזירת הכתוב, משא"כ בטעות במדה ובמשקל ובמנין, דדין החזרתו לאו משום דין אונאה קאתינן עלי, כי אם דהוי טעות מעיקרא, א"כ ממילא דכשמחזיר את הטעות הא נמצא דבטלה הפסיקה לגבי המחזיר שנתכוין על המדה האחרת, וא"כ ממילא דבטל המקח, כיון דלא נתקיימה הפסיקה מעולם].

ו. רמב"ם (פ"ג מכירה ה"ח) - אלו דברים שאין להם הוניה, הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות, אפילו מכר שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף אין בהן הוניה, שנאמר או קנה מיד עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד, יצאו הקרקעות.

ז. רא"ש ב"מ (פ"ד סי' כ') - ויראה דבכל שאר דברים אפי' פחות משתות אסור לאנות את חבריו אם יש בו שוה פרוטה כיון שידוע שאין מקחו שוה כל כך. דרחמנא אמר אל תונו בכל דבר שיש בו שיווי ממון הזהירה תורה שלא יאנה את חבריו אלא שאמרו חכמים דעד שתות הוי מחילה לפי שכך דרך מקח וממכר לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולין לכוין דמי המקח בצמצום. ודרך העולם למחול טעותם עד שתות וכו' או שמא כיון דדרך מקח וממכר בכך דלפעמים הלוקח חפץ במקח זה ומוסיף עליו דמים יותר מכדי שויו ופעמים שהמוכר מזלזל בשומתו ממכרו לפי שאין חפץ זה ערב עליו או שהוא דחוק למעות הלכך עד שתות הוי בכלל דמי מקח ואין כאן שם אונאה כלל וצ"ע.

ח. ס' החינוך (מ' של"ז) - אבל עיקר האזהרה בין בקרקע בין במטלטל הוא באמת, שהוזהרנו שלא להונות הבריות לדעת. אבל החילוק שביניהן הוא שאם נמצאת אונאה במטלטל ביתר משתות שיבטל המכר, שדעת הבריות שלא לסבול אונאה יתירה מכן במטלטלין, אבל בקרקע לפי שהקרקע דבר קיים לעולם דרך הבריות למחול בו כל אונאה אחר שלקחו אותו, וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה [ב"ק י"ד ע"ב] על דרך ההפלגה שהקרקע דבר השוה כל כסף הוא וכו'. אבל בפחות משתות התירו זכרונם לברכה להשתכר לתגר מפני תיקון הישוב, שימצאו בני אדם צרכיהם מוכנים בכל מקום.

ט. חי' רמב"ן עה"ת (ויקרא כ"ה, י"ד) - ואני חושב עוד סברא, שודאי המאנה את חבריו לדעת עובר בלאו, בין במטלטלים בין בקרקעות, שבהן דיבר הכתוב אל תונו איש את אחיו במספר שנים אחר היובל, שהוא מזהיר שיקנו וימכרו לפי השנים ולא יונו איש את אחיו. אבל רבותינו חדשו באונאה תשלומים בשתות המקח, וביטול מקח ביותר משתות, ומזה בלבד מעטו הקרקעות לפי שהאונאה בהם אפילו ביתר משתות, מחילה, כמו שהיא מחילה במטלטלים בפחות משתות, אף על פי שהוא אסור להונות כן לדעת, אבל אין דרך בני אדם לבטל ממכרם מפני אונאה מועטת כזו.

י. גמ' ב"מ (נא.) - איתמר, האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה, רב אמר יש לו עליו אונאה, ושמואל אמר אין לו עליו אונאה. [תוס' ב"מ (נא.): - ר"ח פסק כרב דהלכתא כרב באיסורי תימה דהא לא פליגי אם מותר לעשות כן אלא פליגי אם חייב להחזיר האונאה והלכה כשמואל בדיני]. [רא"ש (שם ס' י"ז) - משום דאונאה הוא איסור וקי"ל הלכתא כוותיה דרב באיסורי. ולא דמיא הך פלוגתא לפלוגתא דפליגי רב ושמואל בענין גזל בכמה דוכתי וקי"ל כשמואל בדיני. דהכא פליגי בלכתחלה אם מותר להתנות כן ולהפטר מאונאה. וכן פסק בשאלתות דרב אחאי כרב משום דהך ברייתא בד"א בסתם אבל במפרש אתיא כרב].